

УДК 32.001:324:323(477)

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ЧИННИКІВ ЕЛЕКТОРАЛЬНОГО ВИБОРУ В УКРАЇНІ ТА РОСІЇ: ОПЕРАЦІОНАЛІЗАЦІЯ КЛЮЧОВИХ ПОНЯТЬ ЕЛЕКТОРАЛЬНИХ ТЕОРІЙ

Вікторія Бунь

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра теорії та історії політичної науки,
вул. Університетська 1, 79000, Львів, Україна
e-mail: victoriabyn@mail.ru*

Розглянуто стан дослідження чинників електорального вибору в Україні та Росії. Визначено адаптивний потенціал і можливість застосування класичних теорій електоральної участі в умовах політичних систем, що трансформуються (зокрема України). Доведено, що в умовах української політичної системи доцільно побудувати інтегративну модель електорального вибору на основі методологічного інструментарію «лійки причиновості».

Ключові слова: електоральний вибір, електоральна поведінка, детермінанти електорального вибору, теорії електорального вибору, інтегративна модель електорального вибору, «лійка причиновості».

Одним із найбільш демократичних способів отримання влади, оновлення особового складу її органів та інституцій є вибори. Як сучасна, цивілізована, правова форма завоювання влади, приведення її структур та діяльності у відповідність до потреб життя вони є головною формою прояву суверенітету народу, а для багатьох громадян єдиною формою їх реальної участі в політиці. Вибори через активний діалог політичних і соціальних суб'єктів повинні забезпечувати конкуренцію альтернативних проєктів найближчого майбутнього, втілених у виборчих програмах. Оскільки, виборність є одним із принципів демократії, а вибори – це елемент політичного ландшафту не лише демократичних, а авторитарних режимів, науковці дуже часто звертаються до дослідження мотивації електорального вибору. Визначення, якими мотивами керуються громадяни при здійсненні свого вибору, які саме чинники впливають на електорат, які соціальні замовлення існують у суспільстві і які політичні сили, на думку виборців, можуть забезпечити реалізацію їхніх політичних інтересів є темою безлічі наукових досліджень як в країнах розвинутої демократії, так і в державах із авторитарними і гібридними режимами.

Отже, мета дослідження – з'ясувати стан дослідження електорального вибору в Україні та Росії, визначити можливості застосування класичних теорій електоральної поведінки та побудови інтегративних моделей в умовах системних трансформацій перехідного періоду.

Вивчення електоральної поведінки в США і Західній Європі дозволило виокремити три основні теоретичні підходи до аналізу мотивів електорального вибору – соціологічний, соціально-психологічний та раціонально-інструментальний. Автори «класичних» електоральних теорій робили висновки в основному на

матеріалах дослідження окремих країн. Тому вони не володіють універсальністю і застосовувати їх для аналізу виборів в інших державах слід з обережністю.

Незважаючи на низку зауваг класичні теорії широко використовувались під час аналізу детермінант електорального вибору в нових демократіях стаючи, зокрема, методологічною базою досліджень російських та українських науковців. Проте, ефективно їх застосування, насамперед, залежить від правильної операціоналізації понять: “Основним завданням, що лежить перед дослідником при формуванні концепції електорального вибору, є не стільки визначення детермінант вибору, скільки операціоналізація понять, закладених в основу західних підходів” [1, с. 152].

Російський дослідник Г. Голосов доводить дієвість в російських умовах класичних теорій електорального вибору, ранжуючи їх таким чином: найбільш ефективною є соціально-психологічна, на другому місці – теорія економічного голосування і згодом соціологічний підхід. Висновки дослідника ґрунтуються на основі аналізу регіональних виборів, проте вони цілком можуть бути екстрапольовані на результати загальнонаціональних виборів. Дослідження Г. Голосова є цікавим, насамперед, тому, що він здійснює операціоналізацію центральних категорій кожного підходу. Зокрема, “соціополітичні поділи” дослідник визначає як відсоткову частку городян в населенні регіону, “партійну ідентифікацію” як відсоток голосів, отриманих Б. Єльциним в другому турі президентських виборів. Цей показник був обраний тому, що в другому турі вибір набуває дихотомічного характеру і виборець змушений визначитися з власною позицією проголосувавши “за” або “проти”. Що стосується економічного голосування, то дослідник вирішує перевірити соціотропно-ретроспективну версію теорії, застосувавши для операціоналізації показник ділення бюджетних витрат на одну особу на ціну “споживчого кошика”. Г. Голосов конструє цей показник спеціально для застосування в російських умовах, зважаючи на неможливість використання категорій безробіття та інфляції, через високий рівень прихованого безробіття та перманентні кризові явища в економіці.

Виведені в результаті коефіцієнти кореляції обраних змінних та результатів регіональних виборів демонструють досить високий пояснювальний потенціал і доводять дієвість класичних теорій, а, отже, заперечують поширену публіцистами тезу про унікальність моделей поведінки виборців в посткомуністичних демократіях і неможливість точного прогнозування виборів в цих державах. Зокрема, Г. Голосов здійснює спробу перевірити прогностичний потенціал обраних теорій. Отримані результати не є однозначними: “Виявилось, що в 19 регіонах передбачити перемогу або поразку інкумбента можна було на основі всіх трьох теорій, в 12 – на основі двох з них, в 5 – на основі тільки однієї, в той час як 5 випадків являють собою відхилення з точки зору будь-якої з теорій” [7, с. 53]. Подальша верифікація даних, проведена Г. Голосовим, підтверджує релевантність робочої гіпотези щодо сильних факторів політичного характеру (рівень консолідації місцевих еліт навколо інкумбента), які детермінували результати виборів в 10 винятках (регіонах, що стали відхиленням з точки зору досліджуваних теорій).

Окремі аспекти дослідження зазнавали критики, зокрема, неможливість об'єднання незалежних змінних в єдине рівняння, нездатність здійснити довготривалий прогноз за допомогою сконструйованої моделі, відсутність в моделі чинника особистої привабливості кандидатів. Проте, дослідження Г. Голосова важливе, насамперед, тому, що є однією з небагатьох вдалих спроб застосувати

західні електоральні теорії для аналізу однопорядкових процесів в умовах посткомуністичних держав, в даному випадку, Росії.

Відповіддю на дослідження Г. Голосова стала стаття Ю. Шевченко [14]. Дослідниця, використовуючи класичні електоральні теорії, також намагається сформулювати адекватну для посткомуністичних держав пояснювальну модель. Насамперед, Ю. Шевченко виключає зі сфери аналізу соціологічний підхід, наголошуючи на спорідненості мотивацій електорального вибору в соціологічній та соціально-психологічній теоріях: “Солідарність є однією з головних мотивацій електорального вибору, різниця між теоріями полягає лише тому, що згідно з першою з них виборець, голосуючи, виражає солідарність з соціальною групою, до якої належить, а згідно з другою – він солідаризується безпосередньо з партією” [14, с.130]. Таким чином основну категорію соціологічного підходу – соціополітичний поділ, дослідниця виключає зі сфери аналізу. Загалом, Ю. Шевченко конструє інтегрований інструментальний підхід, наголошуючи, що головними інструментами формування електорального вибору є оцінка власного економічного становища та ідеологічна ідентифікація. Для того, щоб модель могла використовуватися на практиці, дослідниця здійснює операціоналізацію понять, відповідно, економічний фактор – рівень матеріального добробуту громадян в динаміці; ідеологічна ідентифікація – показник, що застосовувався Г. Голосовим для операціоналізації категорії “партійної ідентифікації”, а саме здатність інкубента репрезентувати в очах виборців переважаючу ідеологію – показник політичної фрагментації в регіоні.

Сформульований Ю. Шевченко підхід є важливим, оскільки є спробою синтезу теорій електорального вибору на основі раціонально-інструментального підходу. Значним позитивом також є така його характеристика, як простота у використанні. Критики заслуговує неможливість застосування цього підходу для прогнозування виборів, оскільки центральні поняття операціоналізуються за допомогою показників, які можна отримати лише постфактум, після виборів. Проте, якщо взяти до уваги той факт, що дослідниця не ставила за мету спрогнозувати вибори, то іншої цілі – визначення детермінант електорального вибору – було досягнуто.

Позитивом підходу Ю. Шевченко є здатність пояснити динаміку електорального вибору. Різні співвідношення факторів вибору, вплив зовнішніх стимулів (переважно політичних чинників) та можливість громадян накопичувати інформацію та переосмислювати власну позицію впродовж кількох електоральних циклів Ю. Шевченко вважає причинами змін у виборчій поведінці: “Участь в кількох виборах, що йдуть одні за одними призводить до того, що поведінка виборців поступово наближається до оптимальної” [14, с.133]. “Оптимальна” поведінка, в даному випадку означає ситуацію, коли уподобання виборця знаходяться в стані еквілібріуму (рівноваги) і на електоральний вибір в однаковій мірі впливають оцінка економічного становища та ідеологічна ідентифікація.

Незважаючи на певні недоліки, підхід Ю. Шевченко є важливим для подальших теоретичних досліджень, оскільки є зразком синтезу класичних підходів, і розроблений спеціально для посткомуністичних суспільств.

Цікавим з точки зору інтеграції різних підходів є дослідження О. Мелешкіної. Для аналізу електорального вибору в умовах Російської Федерації вона використала

соціально-психологічний підхід та модель “лійки причиновості” як основу для методологічного синтезу.

Зокрема, у найширшій частині лійки розміщені фактори, що характеризують політичну ситуацію в країні в цілому. Врахувавши специфіку розвитку політичного процесу в Російській Федерації дослідниця крім соціальних поділів та політичних традицій вводить такі фактори як особливості перехідного періоду та інституційний дизайн. На наступному рівні розташовані політичні цінності та орієнтації, а також позиції виборців щодо окремих питань. Третій рівень лійки включає оцінку кандидатів і політичних партій та блоків, що беруть участь у виборах. Безпосередньо на електоральний вибір впливають установки щодо кандидатів та партій.

У сформованій моделі відсутні такі фактори як партійна (або ідеологічна) ідентифікація та оцінка виборцями політичних курсів, як не релевантні для російських умов. Згідно з О. Мелешкіною, “позиції учасників політичного змагання, в тому числі інкубентів, найчастіше дуже невизначені” [9, с. 51], саме тому, не слід враховувати оцінку політичних курсів як вагомий фактор.

Описана модель, так само як класичний варіант “лійки”, містить екзогенні фактори, а саме: діяльність ЗМІ, особливості виборчої кампанії, думки друзів, знайомих, поточна політична та економічна ситуація. Ці фактори є дієвими в короткостроковій перспективі впродовж конкретної виборчої кампанії.

Будуючи модель, дослідниця не претендує на її універсальність і робить низку зауважень щодо її використання, а саме: відмінність між факторами, що детермінують електоральний вибір прихильників різних політичних партій, відмінність факторів електорального вибору на парламентських і президентських виборах; трансформація пояснювального потенціалу факторів з часом; технічні складності пов'язанні з можливостями емпіричної перевірки моделі [9, с. 52]. Водночас, сконструйована модель володіє значним пояснювальним потенціалом за умови наповнення її адекватними емпіричними показниками.

Спробу використати модель “лійки причиновості” для пояснення регіональних особливостей електорального процесу в Закарпатській області здійснюють українські дослідники М. Вегеш і Ю. Остапеч. Поряд з соціологічною теорією вони використовують цю модель як методологічну основу власного дослідження. Спираючись на логіку лійки, що передбачає аналіз електорального вибору за допомогою поступового руху від макро- до мікрофакторів, дослідники пропонують п'ять рівнів змінних: зовнішньополітичний рівень; загальнонаціональний рівень; регіональний рівень; рівень малих соціальних груп, до яких включені громадяни; індивідуально-психологічні характеристики виборців регіону [5, с. 78].

Хоча у висновку дослідниками робляться певні зауваги щодо застосування моделі (обмеженість можливостей прогнозу електорального вибору, врахування специфіки виборчої кампанії, необхідність поєднання з моніторингом суспільної думки), проте проведене М. Вегешем і Ю. Остапечем дослідження демонструє дієвість і виправданість запропонованої методології.

Модель “лійки причиновості” і соціологічний підхід, зокрема теорію соціальних поділів С. Роккана і С. Ліпсета поклав в основу дослідження поведінки російських виборців А. Баранов. Саме на базі двох запропонованих підходів була сформована багатофакторна модель електорального вибору, що дозволила проаналізувати різницю в установках виборців на перших (установчих) і всіх

подальших виборах, а також порівняти мотивації під час виборів президента, парламенту, губернаторів та законодавчих органів в регіонах. А. Баранов вважає актуальними для Росії такі соціополітичні поділи як “місто – село”, “центр – периферія”, “російські – національні території”, за ідеологічними орієнтаціями виділяє консервативний, ліберальний і комуністичний варіанти електоральної поведінки [2]. Незважаючи на загалом продуктивний аналіз, незрозумілим залишається питання, на якій основі здійснювалась інтеграція підходів в даному дослідженні.

Власний варіант електоральної теорії запропонував український соціолог О. Вишняк. Проаналізувавши класичні теорії електорального вибору, дослідник обґрунтував “ідеологічно-економічну концепцію електоральної поведінки виборців постсоціалістичних країн, що переходять до демократії, суть якої полягає в тому, що найбільш активна частина виборців голосує згідно зі своїм ідеологічними уподобаннями, а інша частина – ситуативно-економічно, тобто залежно від рівня суб’єктивної задоволеності умовами життя в період, коли при владі знаходився певний Президент чи Уряд (парламент)” [6, с. 9].

Дослідник, обґрунтовуючи запропонований підхід, наголошує не лише на можливості за його допомогою визначити основні детермінанти електорального вибору, а й на здатності цієї теоретичної моделі прогнозувати результати виборів. Запропонована теорія ідеологічно-економічного голосування також пояснює рівень виборчої активності та причини абсентеїзму. Зокрема, серед факторів виборчої активності О. Вишняк називає рівень партійно-ідеологічної ідентифікації виборців (виборці з усталеною ідеологічною ідентифікацією, зазвичай, демонструють вищий рівень активності) та суб’єктивну важливість конкретних виборів для громадян держави (за аналогією з концепцією першочергових і другорядних виборів, визначається обсягом повноважень інституту, що обирається, а також рівнем ідеологічної поляризації головних кандидатів, партій чи виборчих блоків).

Висновки О. Вишняка перегукуються з відповідними твердженнями Ю. Шевченко про вплив на електоральний вибір таких факторів, як оцінка власного економічного становища та ідеологічна ідентифікація. Загалом, дослідник здійснює цілком виправдану інтеграцію соціально-психологічного і раціонально-інструментального (зокрема, його “економічної” версії) підходів, що дозволяє подолати частину недоліків класичних теорій електорального вибору і використати їх для аналізу політичних систем, що трансформуються в Україні, у тому числі.

На необхідності інтеграції класичних моделей електорального вибору для аналізу українського електорального простору наголошує інший український дослідник С. Білоусов: “Доведено, що в умовах трансформації суспільства з різною інтенсивністю виявляються практично усі відомі моделі електоральної поведінки, зокрема маркетингова модель, але найчастіше фіксуються змішані моделі електорального вибору” [4, с. 14].

Цікавими і корисними для аналізу детермінант електорального вибору є висновки низки досліджень, проведених в рамках інших наук, зокрема соціології, психології, географії тощо.

Зокрема, В. Миронюк власний аналіз детермінант електорального вибору здійснює за допомогою методів електоральної географії. Дослідник наголошує, що поєднуючи в собі політичний і психологічний аспект електоральна географія

дозволяє проаналізувати як електоральну поведінку окремого індивіда, так і територіальні відмінності у співвідношенні електоральних уподобань виборців окремих регіонів: “Важливим результатом електорально-географічного дослідження є електоральне районування території щодо політичної культури чи політичних уподобань електорату” [10, с. 13].

К. Черкашин вважає адекватним для дослідження електоральної поведінки українських виборців близький до електоральної географії екологічний підхід [13]. Зіставлення характерних соціальних, економічних, культурно-історичних, етнічних, природно-кліматичних та інших особливостей територій з результатами голосування дозволяє визначити найважливіші фактори електорального вибору, а саме: регіональний поділ (віднесення до центру чи периферії), соціально-економічний чинник, географічний, рівень інтернаціоналізації, політичну кон’юнктуру на конкретних виборах. Перевагою підходу дослідник вважає той факт, що він ґрунтується на результатах електоральної статистики, а не соціологічних досліджень, що можуть мати суб’єктивний характер. Поруч із використанням екологічного підходу дослідник активно послуговується категоріальним апаратом соціологічного підходу, зокрема категорією “електоральний розкол”, що може свідчити на користь поєднання принципів двох підходів в рамках дослідження електоральної поведінки українських виборців.

Регіональний вимір електорального вибору перебуває у фокусі дослідження В. Березинського [3, с. 13]. На основі структурного підходу, що поєднує соціальний та географічний фактор, дослідник конструє інтегровану модель електорального простору, що характеризується поєднанням ідеологічного і владно-опозиційного виміру та дозволяє поділити регіони на чотири групи (білий, сірий, вибуховий, опозиційний пояси) відповідно до балансу сил, що склався між провладними і опозиційними партіями.

Такий інтегрований підхід дозволяє здійснити цілісний аналіз транзитивних особливостей електорального простору України. Підхід цікавий, насамперед, з точки зору можливості інтеграції різних підходів в умовах перехідного українського суспільства.

На визначенні соціоструктурних чинників електорального вибору українців зосереджене дослідження А. Литвина. Хоча його методологічною основою є конфліктуалістський підхід, проте зроблені висновки та положення новизни перегукуються з основними твердженнями соціологічної теорії. Зокрема А. Литвин здійснює емпіричну верифікацію соціокласового поділу українського суспільства та фіксує домінуючий вплив на електоральний вибір соціокласової ідентичності: “Соціокласова ідентичність і пов’язана з нею електоральна поведінка у сучасному українському суспільстві є домінуючою, суттєво переважаючи інші форми ідентифікації (етно-культурні, релігійні, статево-вікові, соціо-професійні, регіонально-територіальні тощо)” [8, с. 10].

Хоча дане твердження викликає низку зауважень (зокрема немотивоване применшення ролі територіального поділу), проте воно підтверджує можливість пояснення факторів електорального вибору українців в категоріях соціологічного підходу. Водночас, А. Литвин висуває ряд зауважень, зокрема, він, зазначає, що “у малоструктурованому суспільстві трансформаційного типу дія структурних чинників суттєво слабшає, а поведінка електоральних груп набуває більш ситуативного

характеру” [8, с. 13]. З цим твердженням також можна частково погодитись, якщо під ситуативними чинниками мати на увазі специфіку конкретної виборчої кампанії, поточну політичну ситуацію, вплив ЗМІ.

Аналіз соціально-психологічного підходу та інтерпретацію його відповідно до завдань дослідження здійснює психолог Д. Позняк. Він констатує, що механізм політичної ідентифікації є одним з універсальних регуляторів політичної свідомості. Водночас, раціонально-інструментальний підхід оцінюється як менш продуктивний в умовах посткомуністичних трансформаційних суспільств, а електоральний вибір визначається як “раціонально-інтуїтивний, тоді як у країнах західних демократій прагматичне (раціонально-поведінкове) голосування є основою політичної активності громадян” [11, с. 42].

Політико-психологічний підхід до аналізу факторів електорального вибору пропонує Р. Старовойтенко. Обґрунтована концепція фактично заперечує можливість раціонального формування рішення громадянами, а серед факторів вибору називається динамічний, значною мірою неусвідомлюваний комплекс політичних образів: “вибір здійснюється не стільки шляхом прийняття індивідуального рішення, а в межах уявлень, соціальних стереотипів, установок, які нав’язуються спільними діями “лідерів думок” та засобами масової комунікації” [12, с. 9].

Дослідник поєднує положення соціально-психологічної теорії (прагнення приєднатися до партії – фаворита виборчих змагань), соціологічного підходу (прийняття позиції референтної групи, наголос на вагомості впливу ЗМІ на вибір) та ідеї К. Г. Юнга про колективне несвідоме. Такий теоретико-методологічний підхід до аналізу електорального вибору пояснюється специфічним предметом дослідження – іміджем політичної партії. Для нас висновки Р. Старовойтенка цікаві, насамперед, з точки зору намагання інтегрувати різні теорії поведінки виборців і застосувати їх в умовах сучасного українського суспільства.

Отже, проаналізовані дослідження демонструють численні вдалі спроби використання класичних теорій електорального вибору в умовах перехідних політичних систем. Проте всі три підходи (соціологічний, соціально-психологічний та раціонально-інструментальний) володіють певними недоліками і використання їх поодиночі не дозволить отримати релевантні результати. Для адекватного аналізу електоральної поведінки українських виборців доцільним є побудова інтегративної концепції електорального вибору.

У цьому контексті модель “лійки причинності”, вироблена в рамках соціально-психологічного підходу, може бути застосована для аналізу факторів електорального вибору в умовах українського суспільства. Зважаючи на трансформаційний характер політичної системи України, спадок радянського тоталітарного режиму, нестійкість партійної системи, постійні зміни виборчого законодавства та інституційного дизайну загалом, не правильним було б вважати, що електоральний вибір громадян формується під впливом одного або навіть кількох факторів. “Лійка причинності”, насамперед, дозволяє охопити і ієрархізувати різнопланові детермінанти, здійснити цілісний та систематизований опис процесу формування електорального вибору. Використана як основа для теоретико-методологічного синтезу лійка дозволяє інтегрувати різнопланові фактори електорального вибору притаманні для соціологічного, соціально-психологічного підходів та раціонально-інструментального підходів.

Отже, для аналізу поведінки виборців в США та країнах Західної Європи були розроблені численні теорії електорального вибору, три з яких отримали статус “класичних” – соціально-психологічна, соціологічна, раціонально-інструментальна. В Україні проблема дослідження детермінант та процесу формування електорального вибору, а також можливість застосування класичних теорій актуалізувалась з часу проведення перших конкурентних виборів. Численні дослідження продемонстрували значні адаптивні властивості згаданих підходів і можливість побудови на їх основі інтегративну теорію електорального вибору. Вважаємо, що значним потенціалом для теоретико-методологічного синтезу володіє модель “лійки причиновості”, розроблена в рамках соціально-психологічного підходу.

Список використаної літератури

1. *Анохина Н. В.* Построение прогнозных моделей электорального поведения / Н. В. Анохина // Политическая социология и современная российская политика / под ред. Г. В. Голосова, Е. Ю. Мелешкиной. – СПб. : Борейпринт, 2000. – С. 156–180.
2. *Баранов А.В.* Акторы региональных политических процессов в постсоветской России: система взаимодействий [Электронный ресурс] : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра пол. наук : спец. 23.00.02 “Политические институты, этнополитическая конфликтология, национальные и политические процессы и технологии” / А.В. Баранов. – Волгоград, 2007. – Режим доступа : <http://www.terra.ru/sources/articles/id934.shtml>
3. *Березинський В. П.* Транзитивні особливості формування електорального простору сучасної України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 “Політичні інститути та процеси” / В. П. Березинський. – Дніпропетровськ, 2005. – 19 с.
4. *Білоусов С. А.* Об’єктивна основа і суб’єктивні фактори електорального вибору населення в умовах суспільства, що трансформується (на матеріалах Південно-Східного регіону України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 “Політичні інститути і процеси” / С. А. Білоусов. – К., 2002. – 19 с.
5. *Вегеш М. М.* Регіональні особливості електорального процесу в Закарпатській області 1991 – 2002 рр. [Електронний ресурс] / М.М. Вегеш, Ю.О. Остапеч. – С. 76–86. – Режим доступу : http://www.edportal.org.ua/books/Conference_2002/Vegesh_Ostapets.pdf
6. *Вишняк О. І.* Електоральна соціологія : історія, теорії, методи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра соціол. наук : спец. 22.00.01 “Теорія та історія соціології” / О.І. Вишняк. – К., 2001. – 29 с.
7. *Голосов Г.В.* Поведение избирателей в России: теоретические перспективы и результаты региональных выборов 1996 г. / Г.В. Голосов // Политические исследования. – 1997. – № 4. – С. 44–56.
8. *Литвин А. П.* Соціоструктурні чинники електоральної поведінки українських виборців : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук : спец. 22.00.04 “Спеціальні та галузеві соціології” / А.П. Литвин. – К., 2003. – 19с.

9. Мелешкина Е. Ю. “Воронка причинности” в электоральных исследованиях / Е. Ю. Мелешкина // Политические исследования. – 2002. – №5. – С. 46–53.
10. Миронюк В. М. Електоральна географія регіону (на матеріалах галицьких областей) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.02 “Економічна і соціальна географія” / В.М. Миронюк. – Львів, 2002. – 20 с.
11. Позняк Д. Соціально-психологічні механізми політичної свідомості виборців / Д. Позняк // Соціальна психологія. – 2004. – № 1 (3). – С. 31–45.
12. Старовойтенко Р. В. Імідж політичної партії як чинник електорального вибору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 “Політичні інститути і процеси” / Р. В. Старовойтенко. – К., 2003. – 19 с.
13. Черкашин К. В. Електоральна поведінка населення незалежної України в регіональних зрізах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 “Політичні інститути та процеси” / К.В. Черкашин. – Сімферополь, 2005. – 19 с.
14. Шевченко Ю. Д. Между экспрессией и рациональностью: об изучении электорального поведения в России / Ю. Д. Шевченко // Политические исследования. – 1998. – № 1. – С. 130–136.

Стаття надійшла до редколегії 15.04.2014

Прийнята до друку 10.05.2014

THE STATE OF RESEARCH ON FACTORS OF ELECTORAL CHOICE IN UKRAINE AND RUSSIA: OPERATIONALIZATION OF THE MAIN CONCEPTS OF ELECTORAL THEORIES

Victoria Bun'

*Ivan Franko National University of Lviv
Institute of philosophy, department of theory and history of political science
Universytetska st., 1, 79000, Lviv, Ukraine
e-mail: victoriabyn@mail.ru*

The state of study of factors electoral choice in Ukraine and Russia was considered. The adaptive potential and the implementation possibilities of the classical theories of the political choice in the conditions of political systems under transformation (in particular Ukraine) were studied. It was proved that in conditions of the Ukrainian political system should be developed the integrative model of the electoral choice on the basis of the methodological instrument called “funnel of causality”.

Key words: the electoral choice, the electoral behavior, determinants of the electoral choice, the theory of electoral choice, the integrative model of electoral choice, “funnel of causality”.

СОСТОЯНИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ФАКТОРОВ ЭЛЕКТОРАЛЬНОГО ВЫБОРА В УКРАИНЕ И РОССИИ. ОПЕРАЦИОНАЛИЗАЦИЯ КЛЮЧЕВЫХ ПОНЯТИЙ ЭЛЕКТОРАЛЬНЫХ ТЕОРИЙ

Виктория Бунь

*Львовский национальный университет им. Ивана Франко,
философский факультет, кафедра теории и истории политической науки,
ул. Университетская, 1, 79000, Львов, Украина
e-mail: victoriabun@mail.ru*

Рассмотрено состояние исследования факторов электорального выбора в Украине и России. Определены адаптивный потенциал и возможность применения классических теорий электорального участия в условиях политических систем, которые трансформируются (в частности Украины). Доказано, что в условиях украинской политической системы целесообразно построить интегративную модель электорального выбора на основе методологического инструментария "воронки причинности".

Ключевые слова: электоральный выбор, электоральное поведение, детерминанты электорального выбора, теории электорального выбора, интегративная модель электорального выбора, «воронка причинности».